

Дискусії, історіографія, рецензії**Роман Грицьків.**

Польська історіографія українсько-польського збройного конфлікту часів Другої світової війни 150

Ігор Марчук.

Semaszko W. Semaszko E. Ludobojstwo dokonane przez nacionalistow ukrainskich na ludnosci polskiej Wolynia 1939-1945. Warszawa 2000 - 12Т. I. s. 1 - 1000; Т. II. s. 1001-1440 173

Роман ГрицьківВолинь 1943. Боротьба за землю.
“І”. – Квітень 2003. № 28. – 339 с. 183**Володимир В'ятрович**Волинь і Східна Галичина. 1943-1944.
Путівник по польських та українських архівних джерелах.
Варшава-Київ, 2003. Т. 1. – 288 с. 191**Інформація про авторів 195****ВІД РЕДАКЦІЇ**

Зацікавленість проблемою українського-польського конфлікту 1930–1940 рр. зникла так само швидко й раптово, як і з'явилась. Якщо кілька місяців тому ця тема жваво обговорювалась на сторінках газет, у радіо- й телепередачах, то сьогодні спостерігаємо цілковиту байдужість до неї, причому як в Україні, так і в Польщі. Це, мабуть, є найкращим свідченням того, що інтерес українців та поляків до цих подій нашого минулого був штучно підігрітий мас-медіа. Але ті, хто порушив це питання, прагнули не встановлення історичної правди, а задоволення певних політичних інтересів. Сам процес “розкрутки” так званої “Волинської проблеми” також стане колись предметом історичних досліджень. Надзвичайно цікаво було спостерігати за реакцією українських істориків і політиків (часом їх було досить важко розрізнити) та широкого загалу на виклик польської сторони, яка виявилася краще підготованою до дискусії, нав'язуваної українцям. Частина українського суспільства зайняла позицію виправдовування: “не ми перші”, “не ми одні”, “а наших також багато побили”. Інша ж, не з'ясувавши суті питання, вирішила взяти на себе “важкий тягар” і готова покаятися у всіх “злочинах” свого народу, у яких його звинувачує польська сторона. При цьому висувався “важливий” геополітичний аргумент: “Польща – наш єдиний шлях до Європи, не сміємо його втратити”. Байдуже, що таким шляхом ми можемо потрапити до Європи як “різуни” та “секерніки”.

У вищих навчальних закладах України (Київ, Острог, Рівне, Луцьк, Львів) відбулася низка конференцій, присвячених цій темі. Проте вже саме формулювання проблеми, винесене в назву більшої частини цих конференцій – “події на Волині 1943 року” – свідчило про те, що українські науковці розвивають свої дослідження в руслі, заданому польськими істориками, обмежуючи українсько-польський конфлікт хронологічно й територіально. На жаль, на цих наукових форумах частіше ставилися питання “хто” та “як”, замість того щоб розглянути найважливіше – “чому”. Окремо слід згадати й суто організаційні моменти, пов'язані з проведенням деяких конференцій. Інформація про них з'являлася вже після їх проведення, до участі в них запрошували вибра-

них дослідників. Організацією конференцій займалися представники найвищої влади, зокрема адміністрації президента, що, звичайно, не могло не позначитися на результатах. Саме це досить зухвале втручання політики в історію, характерне як для України, так і для Польщі, було лейтмотивом майже всіх заходів, які ставили собі за мету суто науковий аналіз проблеми.

Проте зараз політики втратили інтерес до минулого, зайнявшись сьогоденням. Щойно тепер можна говорити про науковий аналіз українсько-польського конфлікту, щойно тепер історики, на яких не тиснуть політики, зможуть дати вважливу й неупереджену оцінку того, що призвело до протистояння між обома народами.

Сподіваємося, певним кроком у цьому процесі стане поява другого наукового збірника серії “Український визвольний рух”. Його основою стали доповіді, виголошені на конференції “Третій фронт у Західній Україні: 1939–1947”, яку організували Центр досліджень визвольного руху та Наукове товариство ім. Т. Шевченка. До матеріалів про події 1930–1940 рр. додано два документи 1931 і 1945 року, які засвідчують еволюцію відносин між українськими повстанцями та поляками. Крім того, у збірнику зроблено спробу проаналізувати кілька найсвіжіших українських та польських публікацій на тему польсько-українського конфлікту.

Ані наш збірник, ані інші книги не розставляють усі крапки над “і” в дослідженні українсько-польського протистояння. Ця тема й надалі привертатиме увагу вчених. Обом народам варто з’ясувати, що штовхало їх у вир запеклої боротьби в той момент, коли політична ситуація вимагала їх співпраці. Проте дослідження історії цього конфлікту не повинно ставати джерелом для розпалювання нової ворожнечі. Беручись за вивчення цієї теми, слід пам’ятати слова іспанського філософа Хосе Ортеги-і-Гассета: “Минуле не скаже нам, що маємо робити, та воно скаже нам, чого маємо уникати”.

Микола ПОСІВНИЧ

ВИДАННЯ КАЙОВОЇ ЕКЗЕКУТИВИ ОУН 1931 р.

Українсько-польські відносини були завжди непростими. ХХ століття теж не відзначалося спокоєм: боротьба за впливи у Галичині та її поділ; українсько-польська війна 1918–1919 років та подальша окупація Західноукраїнських земель; протистояння під час і після Другої світової війни. Чи не найбільше відомостей про тогочасні події, насамперед про українсько-польське протистояння, містять видання ОУН, історичну вартість яких важко недооцінити.

Агітаційно-пропагандистську брошуру “Як і за що ми боремося з поляками” Крайова Екзекутива ОУН (далі – КЕ ОУН) видала на початку 1931 року після проведення так званої Другої саботажної акції ОУН у липні – серпні 1930 р. Причинами цієї акції послужили важка економічна криза, яка викликала масове безробіття серед українського населення, та схвалений польським парламентом законопроект нової хвилі колонізації Західноукраїнських земель. Рішення про проведення акції було прийнято на нараді Проводу Українських Націоналістів (ПУН) у червні 1930 року¹.

У вересні 1930 р. поляки провели пацифікацію (умиротворення) Західноукраїнських земель. Однак справжньою метою операції було не покарання винних у саботажних акціях, як заявляла польська влада, а фізична розправа над мирним українським населенням за допомогою методів військово-політичного терору. Так, діяльність українських громадських установ і організацій обмежувалась, їхніх працівників переслідували, населення постійно залякували. Загони польської армії та поліції проводили по селах каральні акції, убиваючи селян і руйнуючи їхні господарства. Особливо потерпали свідомі селяни та інтелегенція, яких влада вважала своїми найголовнішими і найнебезпечнішими ворогами.

Про ці страхітливі події світова громадськість дізнавалася через мережу оунівських прес-бюро в Берліні, Брюсселі, Лондоні, Празі, Женеві. За кордоном, у місцях компактного проживання українців, Провід ОУН організував акції протесту². У своїх політично-інформаційних виданнях Провід ОУН повідомляв про знущання та злочини польських воєнків і поліції, подавав відгуки світової преси на події в Західній Україні. Одним із таких видань, що в дев’яти варіантах роз-

¹ Андрієвський А. Обставини 30-тих років і Провід Українських Націоналістів // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – С. 654 - 655.

² Мірчук П. Нарис історії ОУН. - Мюнхен, 1968. – С. 505-507.